

Het gaat in eerste instantie om schrijvers die hun politieke gedachten verwoordden in termen van internationalisme, antikapitalisme en antiburgerlijke idealen, in een heftig pacifisme, in de verwerping van de traditionele literaire canon qua spelling en vormgeving van hun teksten en *last but not least* in een stevige afkeer van de Belgische staat en zijn instellingen.

Dit kader van min of meer socialistische, anarchistische en vooral anticonventionele uitingen is niet specifiek Vlaams of activistisch, maar past in het na de Eerste Wereldoorlog wijd verbreide non-conformisme (vgl. dadaïsme, constructivisme, futurisme enz.). Dat internationale kader had mijns inziens een wat sterker accent mogen krijgen in deze op zich interessante bundel waarin het nut van intensiever contact tussen historici en literatuur-historici als van zelf naar voren komt.

Een van de merkwaardige punten is de toch vrij snelle splitsing na 1918 van de avant-gardegroep van schrijvers in een keuze voor een linkse ideologie (vormen van marxisme en anarchisme) of voor een rechtse ideologie (met als uiterste het fascisme). De keuze voor een rechtse ideologie impliceerde overigens niet automatisch een keuze voor een antidemocratische ideologie. Als voorbeeld noemen we de schrijvers A. Van Cauwelaert, M. Roelants, M. Gijzen en J. Van Nijlen. De complexiteit van de keuze voor links of rechts en het aanvankelijk samengaan van linkse en rechtse idealen in de avant-garde van letterkundigen blijkt volgens de redacteurs van de bundel uit het tijdschrift *Ter Waarheid* van Joris Van Severen, waaraan bv. A. Mussche meewerkte.

Naast de inleiding van Buelens en De Ridder, schreef P. Pelckmans over Karel Van de Woestijne en Herman Teirlinck en hun contacten over het schrijven van *De Lemen Torens* tijdens de Eerste Wereldoorlog. De roman is een voorbeeld van de continuïteit in de letteren voor en na de oorlog. Men zou hen onder de

Geert Buelens, Matthijs de Ridder & Jan Stuyck (red.), *De Trust der Vaderlandsliefde. Over literatuur en Vlaamse Beweging 1890-1940*, Antwerpen, AMVC-Letterenhuis, 2005, 208 pp., ill., ISBN 9076785074 (AMVC-publicaties, nr. 7).

In deze bundel opstellen, vernoemd naar het verhaal van Paul Van Ostayen waarin deze met nationalisme en internationalisme de vloer aanveegde, hebben een tiental auteurs hun licht laten schijnen op de weerslag van het activisme uit de Eerste Wereldoorlog in het literaire werk van Vlaamse schrijvers en dichters in de jaren twintig en dertig.

'loyalisten' of zoals de activisten het formuleerden de 'passivisten' kunnen rangschikken. Van felle pro-Vlaamse laat staan van anti-Belgische politieke standpunten is niets te merken. Een soort tussenfiguur tussen loyalisten en activisten was Emmanuel De Bom, waarover R. Vervliet schrijft.

De literator Paul Kenis is het onderwerp van een opstel van M. De Ridder. Met Kenis, die fel tegen de Belgische staatageerde, is iets merkwaardigs aan de hand. Tijdens de oorlog stond hij buiten het activisme, want hij diende als ambtenaar bij het Belgische gouvernement in Le Havre. Trouwens meer jonge auteurs hadden nauwelijks in het activisme gestaan en dat geldt ook op andere wijze voor de Fronters die toch tot deze groep naoorlogse activisten gerekend mogen worden, zoals bv. Filip De Pillecyn. Zonder de Frontbeweging zou het activisme na de oorlog nauwelijks een kans gehad hebben buiten een groep wrokende ballingen.

M. Reynebeau behandelt de niet altijd zo linksdenkende Van Ostayen en J. Stuyck de progressieve en Vlaamsgezinde uitgeverij De Regenboog. D. Vandebroucke beschrijft het werk van Victor Brunclair, een complexe figuur waarin enerzijds linkse en antitotalitaire gedachten aanwezig zijn, maar die anderzijds vasthield aan vormen van volksverbondenheid, al vond hij dat men zich "*niet moest blindstaren op de verre toekomst muziek van een volksverbonden Dietschland*".

In de slotbeschouwing stellen Buelens en De Ridder dat het activisme toch meer is geweest dan een door en dankzij de Duitse bezetters georganiseerde politieke beweging. Alleen al in de Vlaamse letterkunde hebben de ideeën van het activisme diep doorgewerkt en hadden ze een bredere context dan louter politieke propaganda. Net zo als het 'oorlogsactivisme' was het activisme van het interbellum ideologisch niet homogeen en was het meer dan alleen een beweging van oud-collaborateurs. Beide auteurs pleiten dan ook voor

een nieuwe term: **naoorlogs activisme** "*om deze periode in de Vlaamse literaire en eigenlijk ook politieke geschiedenis aan te geven*". Begrippen als neo-activisme en postactivisme wijzen zij af. De eerste term werd vooral door de anti-Vlaamse tegenstanders gebruikt en de term postactivisme (M. Reynebeau pleit daarvoor) vinden zij niet geschikt omdat deze te weinig de continuïteit belicht.

Toch kan men bij de term 'naoorlogs activisme' vraagtekens plaatsen. Zouden we niet gewoon de term 'Vlaams-nationalisme' (wel met het streepje als verbinding) kunnen blijven gebruiken. Daaronder valt men de jonge Vlaamsgezinden uit de avant-gardegroep, die nauwelijks in het activisme hebben gewerkt, de Fronters en de activisten, die allen gemeen hadden een min of meer uitgesproken antibelgicistische visie en een verlangen naar een samenleving waarin Vlaanderen een prominente politieke plaats diende in te nemen al dan niet verenigd met Nederland. Tegelijk geeft men dan aan dat het toch meer is geweest dan alleen de erfenis van het activisme. Al met al een boeiende bundel opstellen over een qua aantal te verwaarlozen maar qua invloed toch niet te onderschatten groep schrijvers. Schrijvers over wie zeker, zoals ook wordt aangegeven, verder onderzoek mogelijk en gewenst is (als voorbeeld noemen zij Victor Brunclair).

[Pieter van Hees]